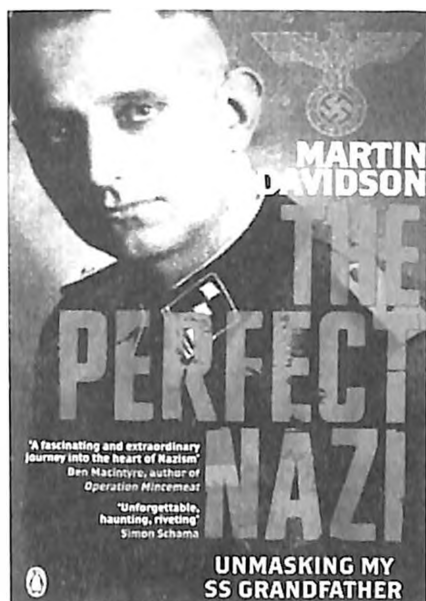

TKANJE PORTRETA

Martin Dejvidson: „Savršeni nacista“ Penguin Books,
London 2011.

Istorijski vrtlog uspona nacizma i katastrofe Drugog svetskog rata istrajno je aktivna i intrigantna sila. Naslov koji se kod britanskog „Pingvina“ (Penguin books) pojavio 2011, delo Martina Dejvidsona je paradoksalan ulazak u razotkrivanje vlastite familijarne prošlosti. Naime, pisac, urednik istorijskih programa Bi-Bi-Sija i medijski stručnjak za teme prošlosti i kulture, pojavljuje se kao iznenađeni hroničar i pripovedni tumač u otkrivanju slučajnih familijarnih veza. Autorovo škotsko poreklo po ocu i nemački trasirana porodična loza po majci, orijentir su i za uputni podnaslov knjige koji glasi „Razotkrivanje dede eseseovca“. Predano su razjašnjena poglavlja i istorijske reference o

poniranju u ličnost skrivene i posleratne nestale partijske pripadnosti. Izdavač „Pingvin“ (Penguin Books) je, sa osetljivošću spram ovakvog ličnog preispitivanja, uobličio ispovedno poniranje u neistražene okolnosti skrivenog privatnog života, demonstrirane kao vrsni zaplet istorijskog trilera, usmerenog ka samom srcu ideološkog ludila nemačkog nacizma. S jedne strane, u knjigu su uključeni dokazi: fotografije i spisi epohe društvenih kretanja ali je, s druge strane, sprovedena i otvorena baza podataka o pronicanju u tragove i pobude nestalog i udaljenog rođaka. Otkrivanje neverovatne povesti je i ekspozicija ljudi čija su uverenja ponikla iz omamljujuće smese nacionalnog i rasnog zanosa, težnji ka socijalnoj pravdi u postavkama partijskog grananja nacionalsocijalizma. Otkrivanje vlastitih nacionalnih i rasnih zakonitosti bilo je, uostalom kao u toliko mnogo primera, činjenica nezaustavljive, opsesivne i pedantne energije kolektivne i vlastite supremne isključivosti koja je ruinirala sve moguće vizure razložnih etapa modernističkog razvoja i ideje napretka. Penzionisani zubar, Donovanov deda po imenu Bruno Langben, jeste bio

za familiju skrajnuta ličnost, neko o kome se pomalo znalo ali je mnogo toga nedostajalo, jedan od rođaka koji obitavaju na memorijskoj stanici bilo čijeg familijarnog nasleđa. Personifikacija „banalnosti zla“, to određenje koje je Hana Arent sprovedla istrajnim preispitivanjima nasleđenih ponora eruptivnog nasilja u okruženju, prikrivanje unutar prozaičnog života, u knjizi uključuje sve stepene istorije Trećeg rajha i rata. Objašnjeni su nasilni uspon, odredi za ispravljanje i uzornost, predana lojalnost Fireru, narodnjačko slavljenje snage, nasilja i prezira ka bilo čemu izvan germanskih matrica, a jednako i brutalnost srljanja u ofanzivne nalete, okupacije, razaranja, preotimanja i, naposljetku, Holokaust.

Na pripovednoj putanji britanskog unuka i njegove sestre, javlja se od mladosti istaknuto pitanje: šta je njihov deda po majci, upamćen po šaljivosti, radio u Nemačkoj u vreme Drugog svetskog rata?

Uvreženo mišljenje o zubarskoj ordinaciji u Berlinu bilo je tačno, ali je to tek jedna od činjenica profesionalnog životnog rasporeda Bruna Langbena koji je i skončao u istom gradu, nekoliko godina po rušenju zida 1992, u osamdeset i petoj godini. Dva životna razdoblja su obeležila okrilje porodičnog života, prvi brak (iz koga je pre rata ponikla autorova majka) i posleratni život pedesetih i šezdesetih godina između Zapadne Nemačke i Škotske. Drugo razdoblje sledi posle razvoda, a potom i novog braka za Langbena (i to s prijateljicom prve žene) i njegovog povratka u Berlin.

Budući da su aktivnosti i inicijative Centra Simon Vizental već decenijama na tragovima najrazličitijih vinovnika ratnih zločina i pripadnika nacističkog režima, saučesnika i saradnika u stvaranju mučenja, progona i uništenja, njihovo savremeno prisustvo i etički ekscesi nepotvrđenog otkrića ostvarili su, samo poslednjih godina, praćenje i lociranje ličnosti poput Ivana – Džona Demijanuka, Šandora Kepiroa ili Lasla Čatarija koji su, u uniformama ukrajinskih nacista ili Hortijeve mađarske vojske, bili prateći izvršiocu najokrutnijih zločina. Pored takvih, angažovanih birokratski strastvenih i patoloških izvršitelja ljudskih utamničenja, mučenja i uništenja, dospevaju i pritoke – bolni iskazi koji se javljaju u skrivenim zakucima prećutane familijarne i izmenjene istorije. Nagon za preživljavanjem Bruna Langbena dospeo je kasnije u istraživački fokus njegovog, po priznanju, zapanjenog unuka. On je, uz familijarnu prošlost, postavio i dokumentarističku evokaciju stepenovanja učešća i voljnog pripadništva uništavajućoj superiornosti germanskih jurišnika.

Podeljena na deset poglavlja, knjiga „Savršeni nacista” je i britanski edukativno ciljana putanja evolucije nacionalsocijalizma i radničkog bratskog fanatizma rase, otvorena još od 1906. godine i preuzimanja vlasti 1933. U nju je postavljena i studija slučaja takvog dede, nepobitno samoidentifikacionog i rešenog ponosnog opredeljenja. Na osnovu podataka o školovanju, mladalačkom zanosu i zavedenosti nacionalnim zajedništvom, Dejvidson prati i otkriva moguću neproverenu kretnju svog dede: od omladinskih pokreta i aktivnosti posle Prvog svetskog rata, preko narodnih pokreta i SA odreda braon košulja, ka formaciji Himlerovih elitnih SS (Šuc-štafen) vrsno odabranih partijskih vojnika, poniklih iz svih profesija.

Zapažanja ciljaju na prirodno uravnotežene epizode povremenih susreta s dedom, prvo u Edinburgu u Škotskoj i, kasnije, po njegovom povratku u otadžbinu. Epizode iz tinejdžerskog doba i poseta Berlinu, date su kroz zapažanja o ponašanju, sklonostima i okruženju, kao i o penzionisanim partijskim drugovima i susretima po pivnicama. Razotkriveni su iskidani uvodi u dedinu prošlost i njegova formirana gledišta, u antisemitizam i stavove lokalnih kretanja i globalne politike. Po Dejvidsonovom mišljenju, Langben je, sa oboda društva, od mladosti činio vredan doprinos širenju i jačanju nacizma, gde je svojim ukusom, statusom i ideologijom mržnje postao indirektni izvršilac. Delovi poglavlja nude etička pitanja koja se nadvijaju nad teme ideološkog širenja i nasilja kao što su: otkud je običan nemački građanski i varoški svet krotko pristao na nestanak svojih jevrejskih suseda i gde se, u eseseovskoj paganskoj postavci sveta budućnosti, odmetnula moguća hrišćanska samilost nad nejakima i decom koja su usmerena put logora uništenja. U kulminaciji više slojeva, pre svega arhivskih otkrića koja je Dejvidson sa sestrom obavljao posle 2000. godine, našla se i energija prisećanja: još u Edinburgu, deda je uzgredno pomenuo ime Adolfa Ajhmana, čoveka koji mu je svojevremeno, kao administratoru odreda, ponudio angažovanje i posao. Nerazrešen podatak iz prećutane prošlosti upotpunjuje svedočanstvo da je 1944. Ajhman bio odgovoran za slanje sedamsto hiljada mađarskih Jevreja u Aušvic.

Obeležje nemačke kulture poznog 19. veka, uz nacionalno dokazivanje, bilo je stvaranje mešavine jevanđeljske istinitosti, predanog porodičnog zalaganja i prezira bilo čega drugog. Tadašnji naturalizam kao umetnička odlika, ta kristalno precizna, naučnička dimenzija u osnovnim svojstvima nemačkog stvaraoaca, postaje metafora za tkanje skrive-

nih podataka prošlosti. Lice iza maske penzionisanog mediokritetskog pripadnika više srednje klase, pokazuje se kao suočenje s naturalizmom nad istorijskim i ličnim nesrećama ideološkog ludila. Svojstvo koje ključa u postavkama totalitarnih, navodno „jedinih istina“ o društvenim i ekonomskim okolnostima i psihičkim životima dvadesetog veka. Knjiga „Savršeni nacista“ odvažan je doprinos oblasti kulture sećanja.

Nikola Šuica